

махсус таълим даражасига эга РТ мутахассисларининг 51%и пойтахтимизда фаолият юритадилар. Бухоро, Тошкент, Фарғона, Андижон, Хоразм, Наманган ва Навоий вилоятларида фаолият юритаётган мутахассисларнинг аксарияти ўрта таълим даражасига эга.

Жамиятни РТ соҳаси бўйича кўникмасини ошириш, жамиятни рақамлаштириш ва электрон ҳукумат тамойилларини фаол амалга ошириш минтақавий ривожланишнинг асосий устувор йўналишларидан биридир. Давлат хизматлари, таълим, тиббиёт ва бошқа ижтимоий-иқтисодий соҳаларни рақамлаштириш улкан сармояларни талаб қиладиган, шу билан бирга минтақанинг рақобатбардошлигини ва аҳоли турмуш даражасини сифат жиҳатидан ошириши мумкин бўлган улкан имкониятдир.

Фойдаланган адабиётлар рўйхати:

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 22-августдаги ПҚ-357-сон “2022-2023 йилларда ахборот-коммуникация технологиялари соҳасини янги босқичга олиб чиқиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарори. Электрон манба: <https://lex.uz/rw/docs/6166541>

Преображенский Б. Инфраструктура поддержки малого предпринимательства в научно-технической сфере / Б. Преображенский, Т. Толстых, Е. Гаврилова // Предпринимательство. — 2006. — № 4. — С. 18— 22.

Преображенский Б. Г. Государственное управление: развитие кадрового потенциала и трансформация функций : монография / Б. Г. Преображенский. — Воронеж : ИПЦ «Научная книга», 2015. — 140 с

Толстых Т. О. Роль человеческого капитала в инновационной инфраструктуре региона / Т. О. Толстых // Научный альманах Центрального Черноземья. — 2013. — № 3. — С. 55— 60

Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги статистика агентлиги. Электрон манба: <https://stat.uz/uz/rasmiy-statistika/raqamli-iqtisodiyot>

O‘ZBEKISTONDA MONOPOL KORXONALAR FAOLIYATIDA RAQOBAT MUHITINI SHAKLLANTIRISH ORQALI BOSHQARISH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH

B.S.Mardiyev, assistant

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

Monopoliya atamasining kelib chiqishi bozorga oid tushunchalardan (ya’ni, yunoncha „monoc“ — yagona, bitta va „poleo“ — sotaman) tarkib topsada, uning iqtisodiy asoslari aslida ishlab chiqarishga borib taqaladi. Monopoliyani quyidagicha ta’riflash o‘rinli: *monopoliya* — monopol yuqori narxlarni o‘rnatish hamda monopol yuqori foyda olish maqsadida tarmoqlar, bozorlar va yaxlit makroiqtisodiyot ustidan hukmronlikni amalga oshiruvchi yirik korxonalarining birlashmalaridir¹⁵⁶. Monopoliya ko‘rinishlari qadimdan mavjud bo‘lib, noyob mahsulot yetishtiriladigan yerlar, konlar, suv havzalari, o‘rmonlar va boshqa tabiiy manbalar ozchilik qo‘lida to‘planib, egalariga monopol mavqe bergan, ular ma’lum mahsulotni bozorga yakka yetkazib beruvchilarga aylanib, u yerda hukmron bo‘lganlar. Monopoliya o‘z tabiatiga ko‘ra ishlab chiqarishda turg‘unlik paydo qiladi, chunki monopol mavqega tayanib,

¹⁵⁶ <https://uz.wikipedia.org/wiki/Monopoliya>,

xarajatlarni kamaytirmay foyda ko'rish, raqobatning yo'qligi yoki zaifligidan foydalanib bozorni o'z qo'lga olish mumkin. Monopoliya bozor munosabatlarini cheklaydi, shu sababli hatto bozor iqtisodiyoti hukmron davlatlar monopoliyaga qarshi choratadbirlarni ko'radilar. Monopoliyaning asosiy shakllari — kartel, sindikat, trest, konsernlar hisoblanadi¹⁵⁷. Monopoliyalar vujudga kelishining moddiy asosi ishlab chiqarishning to'planishi hisoblanadi. Ishlab chiqarishning to'planishi ishlab chiqarish vositalari, ishchi kuchi hamda mahsulot ishlab chiqarish hajmining yirik korxonalarda to'planishini namoyon etadi. Monopoliyaning 6 turi mavjud bo'lib ular: 1.Tabiiy monopoliya 2. Legal monopoliya 3. Sun'iy monopoliya 4. Aligopoliya 5. Monopsoniya 6. Sof monopoliyalardir.

O'zbekistonda monopoliyaga qarshi kurashish, korxonalar va tashkilotlar o'rtasida yakka ustunlikni oldini olish maqsadida Mustaqillikning dastlabki yillaridan raqobatni rivojlantirish va uni himoya qilish masalasiga davlat siyosati darajasidagi ustuvor yo'nalishlardan biri sifatida qaralib kelmoqda. Mamlakatimizda olib borilayotgan islohotlar mahsuli sifatida bozor iqtisodiyotining samarali harakatlanishi uchun muhim ahamiyat kasb etadigan iqtisodiy raqobatni rivojlantirish va uni boshqarish uchun zarur bo'lgan institutsional asoslar, shart-sharoitlar yaratilgan. Monopoliyaga davlat ahamiyatiga molik holda ilk qadam 1992-yil 2-iyul - "Monopolistik faoliyatni cheklash to'g'risida"gi qonun qabul qilinishi va O'zbekistonda raqobat siyosatini shakllantirish va amalga oshirish harakati bilan boshlandi, 2000-yil— O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Farmoniga muvofiq monopoliyaga qarshi organ Moliya vazirligi tarkibidan chiqarildi, unga davlat qo'mitasi maqomi berilib, respublikada monopoliyaga qarshi siyosatni amalga oshirish vakolati berildi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 21-dekabrda "Yangi O'zbekiston ma'muriy islohotlarini amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-269-sonli hamda 2023-yil 25-yanvardagi "Respublika ijro etuvchi hokimiyat organlari faoliyatini samarali yo'lga qo'yishga doir birinchi navbatdagi tashkiliy chora-tadbirlar to'g'risida"gi PF-14-son Farmonlariga muvofiq Monopoliyaga qarshi kurashish qo'mitasi hamda Iste'molchilar huquqlarini himoya qilish agentligi negizida "Raqobatni rivojlantirish va iste'molchilar huquqlarini himoya qilish qo'mitasi" tashkil etildi¹⁵⁸.

Hozirda dunyo bo'ylab barchaga ma'lum bo'lgan kompaniyalarning monopolistik o'ziga xos yo'nalishlari mavjud. Biznes turli yo'llar bilan monopoliyaga ega bo'lishi mumkin. Quyida bir nechta bunday vaziyatlarni keltirdik:

Tabiiy monopoliya: Bu faqat bitta sotuvchining mahsulot ishlab chiqarishi va sotishi eng yaxshisi bo'lgan holat. Bu bozorga kirish uchun ko'plab to'siqlar mavjud. Misol qilib neft va gaz, temir yo'l va aviatsiya sanoatlarini keltirish mumkin.

Geografik monopoliya: Buni dunyoning ayni bir qismida boshqa sotuvchilar yo'q bo'lganda ko'rishimiz mumkin. Misol qilib kabelga xizmat ko'rsatuvchi mahalliy kompaniya shaharning ma'lum bir hududida monopoliyaga ega.

Texnologik monopoliya: Bu kompaniya yoki korxonalar boshqa hech kim foydalana olmaydigan texnologiya yoki ishlab chiqarish usuliga kirish yoki eksklyuziv

¹⁵⁷ O'zME. Birinchi jild. Toshkent, 2000-yil.

¹⁵⁸ <https://raqobat.gov.uz>

huquqlarga ega bo'lganda. Misol qilib ba'zi dori vositalariga patentga ega bo'lgan farmatsevtika kompaniyalari bo'lishi mumkin.

Hukumat monopoliyasi: Hukumat muayyan sanoat, tarmoq yoki biznesga egalik qiladigan va nazorat qiladigan monopoliyadir. Misol qilib Suv ta'minoti, elektr energiyasini taqsimlash va pochta xizmatlari yaqqol ko'rsatish mumkin.

Monopoliya muhitida raqobatni shakllantirish yo'llari haqida to'xtaladigan bo'lsak dastlab raqobat tushunchasi haqida to'xtalib o'tishimiz lozim. **Raqobat** – bu ikki kishi yoki guruhning doimiy raqobatbardosh munosabatlardagi holati. Raqobat – bu raqobatlashayotgan ikki tomon o'rtasidagi „bir-biriga qarshi“ munosabati. O'zaro munosabatlarning o'zini „raqobat“ deb ham atash mumkin, yoki har bir ishtirokchi bir-biri bilan raqib bo'ladi.

Raqobat to'g'risidagi qonun Respublikamizda yangi tahrirda 2023 yil 03 iyulda O'RQ-850-son bilan qabul qilingan bo'lib, ushbu Qonunning maqsadi tovar yoki moliya bozorlarida raqobatning cheklanishiga, shuningdek raqobat yoki tabiiy monopoliya sharoitlarida iste'molchilarning huquqlari va qonuniy manfaatlari kamsitilishiga olib keladigan yoki olib kelishi mumkin bo'lgan harakatlarni nazorat qilishni amalga oshirish hamda ularga chek qo'yish bilan bog'liq bo'lgan, raqobat sohasidagi munosabatlarni tartibga solishdan iborat¹⁵⁹.

Quyida ayrim global kompaniyalar monopoliyasini tahlil qilib chiqamiz: **Google**. Google internet sanoatida Microsoft va Yahoo kabi raqobatchilarga nisbatan sezilarli bozor ulushiga ega. Shunday qilib, u sanoatda ustun o'yinchi hisoblanadi. Kompaniyaning asosiy daromad manbai reklama hisoblanadi va u hozirda global reklama daromadining katta qismini nazorat qiladi, uning ulushi 2023 yilda taxminan 224,47 milliard dollarni tashkil qiladi¹⁶⁰. Uning biznes modeli ko'p jihatdan foydalanuvchining qidiruv tarixi va joylashuvi asosida reklamalarni shaxsiylashtirish uchun foydalanuvchi ma'lumotlarini to'plashga tayanadi. Bu Google-ga bir xil darajadagi foydalanuvchi ma'lumotlariga kirish imkoniga ega bo'lmagan kichikroq reklama beruvchilarga nisbatan afzallik beradi. Shu sababli, Google, shubhasiz, dunyodagi yirik monopoliyalardan biri bo'lib, boshqa bir qancha bozorlarda ham sezilarli ishtirok etadi.

Microsoft. Microsoft 1999 yildan beri kompyuter va texnologiyalar sohasida monopoliyaga ega. Hozirda ham Microsoft bozorda ustunlik qilmoqda va 2022 yilning 4-choragida 51,9 milliard dollar daromad qayd etdi. Microsoft Azure bulutli hisoblash platformasi bilan Microsoft bozorda o'zining mavjudligi va ustunligini saqlab qoldi. Bundan tashqari, Microsoft har bir xonadonda eng sevimli ish stoli bo'lish uchun o'zining Internet Explorer veb-brauzerini Windows operatsion tizimi bilan birlashtirdi.

Facebook. Facebook ijtimoiy media bozorida yetakchilik qilmoqda, oylik foydalanuvchilari soni 2,958 million (2023 yil yanvar holatiga). Bu to'g'ridan-to'g'ri raqobatning yo'qligi, kuchli narxlash kuchi va butun dunyo bo'ylab ustun foydalanuvchi bazasi tufayli oddiygina monopoliyadir. 2014-yilda Facebook ijtimoiy media segmentida o'sib borayotgan raqobatchi WhatsApp'ni sotib oldi va monopoliya

159 O'RQ-850-son, 1-modda.

¹⁶⁰ <https://www.educba.com>

maqomini yanada mustahkamladi. Shunday qilib, Facebook ijtimoiy media bozoridagi monopoliyaning yorqin namunasidir.

Alibaba. Alibaba - bu Xitoyda joylashgan biznes bo'lib, u global elektron tijoratni monopollashtiruvchi kam sonli chakana sotuvchilardan biridir. Taobao, Tmall va boshqa elektron tijorat saytlari kabi turli onlayn platformalarga egalik qiladi. Bu kompaniyaga Xitoyda onlayn sotuvlarning katta qismini nazorat qilish imkonini beradi, bu esa unga dominant mavqeni beradi va uni monopoliyaga aylantiradi. Endi Alibaba mahsulot narxi va tranzaksiya tafsilotlari kabi narsalarni nazorat qiladi.

VISA. Bugungi biznes bozorida Visa ham rivojlanmoqda, chunki iste'molchilar naqd to'lovlardan ko'ra kredit kartalarini afzal ko'rishadi. Fed 2021 hisobotiga ko'ra, AQSh iste'molchilarining 57 foizi plastikni, 20 foizi esa naqd pulni afzal ko'radi. O'tgan yili AQShdagi savdogarlar va chakana sotuvchilar 62,5 milliard dollar to'lashdi. U 200 dan ortiq mamlakatlarda jismoniy shaxslar, savdogarlar, iste'molchilar, hukumatlar va muassasalar orasida keng tarqalgan. Visa debet yoki kredit kartalarini chiqarmaydi, balki biznes va iste'molchilarga debet, kredit va oldindan to'lov kartalarida xizmatlar ko'rsatadi. Visa mijozlari kartalarni berishadi, u esa vositachi sifatida ishlaydi va savdogarlar va moliya institutlariga sotish orqali foyda oladi.

Hindiston temir yo'llari. Hindiston temir yo'llari yagona sotuvchi va dunyodagi to'rtinchi yirik temir yo'l tarmog'i bo'lgan hukumat tomonidan boshqariladigan monopoliyaga ega. Shuningdek, u temir yo'l sanoatida 64 000 km yo'nalish bo'ylab chiptalardan tortib to'ovqatlanish korxonalarigacha ustunlik qiladi. Davlatga qarashli temir yo'llarning o'rnini bosadigan narsa yo'q, chunki u transport va oziq-ovqat ob'ektlari bo'yicha raqobatga ega emas. Bu poezdlardagi kiler vagonlari, o'rnatilgan plazalar bilan statik ovqatlanish, tez ovqatlanish bo'limlari, uyali va asosiy oshxonalar orqali ko'chma ovqatlanish biznesidagi yagona o'yinchi. Shunday qilib, bularning barchasi bozorda uning hukmronligiga yordam beradi.

De Beers. Resurslarni boshqarish monopoliyasining eng yaxshi namunasi De Beersdir. De Beers Consolidated Mines 1888 yilda Janubiy Afrikada turli olmos qazib oluvchi korxonalar birlashmasi sifatida paydo bo'lgan. De Beers 20-asrda olmos bozorida monopoliyaga ega edi va xalqaro stsenariyga ta'sir qilish uchun uning mavjudligidan foydalangan. U kengaytirilib, individual konchilarni qo'shilishga ishontirdi. Raqobatchilar qo'shilishdan bosh tortganlarida, u bozorni shunga o'xshash mahsulotlar bilan to'ldirdi. Ta'minot orqali narxlarni tartibga solish uchun u boshqa ishlab chiqaruvchilardan olmos sotib oldi. Kanada, Rossiya va Avstraliya ishlab chiqaruvchilari olmoslarni tarqatish uchun turli kanallardan foydalanganlarida De Beersning biznesi 90% dan 40% gacha tushib ketdi. Qon olmoslari haqida xabardorlik ham savdoning pasayishiga yordam berdi.

Carnegie Steel kompaniyasi Endryu Karnegi tomonidan asos solingan va keyinchalik US Steel kompaniyasiga birlashgan Carnegie Steel Company 19-asr oxiri va 20-asr boshlarida po'lat yetkazib berish bo'yicha monopoliyani saqlab qolgan. Bu kompaniyaga bozor raqobatisiz po'lat narxini belgilash imkonini berdi. Ular kompaniyani vertikal ravishda birlashtirdilar, ya'ni barjalardan tegirmonlar, konlar va transportgacha bo'lgan butun ishlab chiqarish jarayonini nazorat qilishdi.

Luxottica. Luxottica dunyodagi eng mashhur ko'zoynak (ko'zoynak) ishlab chiqaruvchisi 1961 yilda Italiyaning kichik qishloqlaridan birida tashkil etilgan. 1980-yillardan beri kompaniya global miqyosda kengayib bordi va iloji bo'lsa, boshqa ko'zoynak kompaniyalarini, jumladan Ray-Ban, Vogue, Killer Loop, T3, Armani va boshqalar kabi taniqli quyosh ko'zoynak brendlarini sotib oldi. Shuningdek, u Qo'shma Shtatlardagi Eye Med va Vision Care kabi etakchi ko'rish xizmatlarini ko'rsatuvchi provayderlarni nazorat qildi. Bularning barchasi monopoliyaga misol bo'ladi.

Yuqorida eng katta bozorni qamrab olgan ayrim chet el kompaniyalarini ko'rib chiqdik, xo'sh o'zimizda, Respublikamizda monopolistik korxonalar va vaziyatlar qanday!. Quyida Respublikamizdagi ayrim monopol korxonalar haqida to'xtalib o'tamiz: Raqobatni rivojlantirish va iste'molchilar huquqlarini himoya qilish qo'mitasining rasmiy saytidagi ma'lumotlarga qaraydigan bo'lsak Respublikamizdagi monopol korxonalarni 2 toifaga bo'lib qarash mumkin: 1. Tovar yoki moliya bozorida ustun mavqeni egallab turgan xo'jalik yurituvchi subyektlar; 2. Tabiiy monopoliya subyektlari;

2023 yil 15 may holatidagi Tovar yoki moliya bozorida ustun mavqeni egallab turgan xo'jalik yurituvchi subyektlarning davlat reestriga ko'ra 11 turdagi sohalar bo'yicha 104 ta xo'jalik yurituvchi subyekt kiritilgan. 2023 yil 8 avgust holatiga tabiiy monopoliya subyektlarining davlat reyestrda 11 turdagi tovarlar (ishlar, xizmatlar) bo'yicha 134 ta xo'jalik yurituvchi subyekt ro'yxatga olinganligini ko'rishimiz mumkin¹⁶¹. Quyida xo'jalik yurituvchi subyektlardan ayrimlarini ko'rib chiqishimiz mumkin.

Non va don maxsulotlari bo'yicha - «O'zdonmahsulot» ak tarkibidagi 43 korxonalaridan tashkil topgan shaxslar guruxi bug'doy urug'lari va un mahsulotlari ta'minoti. 2020 yil 15 aprelda "O'zdonmahsulot" Davlat-aksiyadorlik kompaniyasini "O'zdonmahsulot" aksiyadorlik kompaniyasiga aylantirish to'g'risida Vazirlar Mahkamasining qarori qabul qilingan edi. "O'zdonmahsulot" aksiyadorlik kompaniyasining asosiy vazifalari va faoliyati yo'nalishlari: O'zbekiston Respublikasi Hukumatining qarorlariga muvofiq davlat ehtiyojlari uchun don va urug'lik xarid qilish, joylashtirish va saqlashni ta'minlash; yuqori sifatli un navlari, yorma, omixta yem, shuningdek non-bulka, makaron va qandalotchilik mahsulotlari ishlab chiqarishni hamda iqtisodiyot tarmoqlari va respublika aholisini ular bilan ta'minlashni tashkil etish; don mahsulotlari tarmog'i korxonalarining don yetishtiruvchilar - shirkat va fermer xo'jaliklari bilan o'zaro munosabatlari mexanizmlarini, shu jumladan donni qabul qilish, sifatini baholash va hisobga olish masalalarini takomillashtirish, don sifatini ta'sirchan nazorat qilish va uni xolisona baholash tizimini yaratish; don mahsulotlari tarmog'i korxonalarini zamonaviylashtirish va texnika bilan qayta jihozlashga, ushbu maqsadlar uchun xorijiy investitsiyalarni keng jalb qilishga ko'maklashish; don mahsulotlari tarmog'i korxonalarini va tashkilotlariga axborot xizmatlari ko'rsatish, ularning kadrlarini tayyorlash, qayta tayyorlash va malakasini oshirishni tashkil etish¹⁶².

¹⁶¹ <https://raqobat.gov.uz/>

¹⁶² <https://www.uzdon.uz/>

Oziq-ovqat sohasida - «Xorazm shakar» AJ, «Angren shakar» MCHJ. Joriy yilning 7 oyi yakunlari bo'yicha O'zbekistonda 402,1 ming tonna shakar ishlab chiqarilgan. O'tgan yilning shu davriga nisbatan bu ko'rsatkich 9,1 foizga oshgan.

Neft-gaz sanoatida - «Ozbekneftgaz» AJ, «Farg'ona neftni qayta ishlash zavodi» MCHJ;

Elektr energiyasini transportirovka qilish xizmati bo'yicha - «Hududiy elektr tarmoqlari» AJ va uning tizimidagi 14 ta hududiy elektr tarmoqlari korxonalari;

Rivojlangan mamlakatlar amaliyoti shuni ko'rsatadiki, investitsiyalarni jalb qilmasdan turib, milliy iqtisodiyotni yetarli darajada tashkil etib bo'lmaydi. Shuni inobatga olib, mamlakatimizda yaxshi investitsiya muhitini shakllantirish uchun shart-sharoit yaratish, uni jadallashtirish va rag'batlantirish maqsadida Prezidentimiz rahnamoligida barcha sohalarda qulay investitsiya muhitini yaratish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Respublikamizda investitsiyalarni jalb qilish orqali davlat va yirik korxonalarining iqtisodiyotdagi ulushini kamaytirish, ayrim tarmoqlar va yirik korxonalarda bozor mexanizmlariga o'tish, raqobatni rivojlantirish ko'zda tutilmoqda. Jumladan, tabiiy monopoliya sohasida faoliyat yuritayotgan strategik korxonalarda milliy raqobatbardosh mahsulotlar ishlab chiqarishni yo'lga qo'yish, ilg'or texnologiyalarni keng joriy etish, mehnat resurslarini oshirish nuqtai nazaridan mazkur korxonalar faoliyatini tubdan o'zgartirish bo'yicha qator ishlar amalga oshirilmoqda. 2023 yil 3 iyul kuni "Raqobat to'g'risida"gi Qonun (O'RQ-850-son) yangi tahrirda qabul qilindi va unga ko'ra amalga bo'lgan "Raqobat to'g'risida"gi (2012-yil) va "Tabiiy monopoliyalar to'g'risida"gi (1999-yil) Qonunlar birlashtirildi¹⁶³. "Tabiiy monopoliyalar to'g'risida"gi qonunning maqsadi O'zbekiston tovar bozorlaridagi tabiiy monopoliyalar faoliyati bilan bog'liq munosabatlarni (neft, neft mahsulotlari va gazni quvurlar orqali tashish, elektr va issiqlik energiyasini ishlab chiqarish va tashish, temir yo'l transporti vositalarida tashish) temir yo'l infratuzilmasidan, umumiy pochta xizmatlaridan, suv quvurlari va kanalizatsiya xizmatlaridan, aeronavigatsiya, portlar va aeroport xizmatlaridan foydalanish). Monopol sohalarni bozor tamoyillariga izchil o'tkazish, iqtisodiyotda xususiy sektor ulushini oshirish, tadbirkorlarga erkin faoliyat yuruyish uchun eng qulay yaratish lozim¹⁶⁴.

Aeroport xizmatlari - «Uzbekistan Airports» AJ va jamiyat tarkibidagi 11 ta xalqaro aeroportlar mavjud bo'lib, respublikaning 6 ta yirik aeroportini, shu jumladan davlat- xususiy sherikchilik asosida modernizatsiya qilish va xususiy aviakompaniyalar sonisi 10 taga yetkazish, barcha aeroportlarda strategik hamkorlar bilan "Ochiq osmon" rejimini joriy qilish, respublika aviaparkini 100 taga yetkazish maqsad qilib qo'yilmoqda¹⁶⁵.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, respublikamizda raqobat muhitini shakllantirish, monopoliyani sohalarda kamaytirish uchun quyida ayrim takliflarni keltirib o'tmoqchiman, bunda Respublikada turli davlat monopoliyasini bekor qilish bo'yicha:

- Sohalarga xususiy sektorni jalb qilish;

¹⁶³ <https://raqobat.gov.uz>

¹⁶⁴ "O'zbekiston-2030" strategiyasi

¹⁶⁵ "O'zbekiston-2030" strategiyasi

- Ichki sanoat infratuzilmasiga kata tasir qilivchi temir yo`lda tashish, avtomobil yo`llarini qurish va boshqarish optimal tarzda ko`rib chiqish;

- Gaz va elektr yetkazib berish xizmatlarini xususiy sektorga yo`naltirish;

- Irrigatsiya, chiqindilarni qayta ishlash, ijtimoiy obyektlarga energetika va issiqlik ta`minoti tizimini boshqarish kabi monopol sohalarda xususiy sheriklikni yo`lga qo`yish va bosqichma bisqich to`liq xususiylashtirish;

- Kelishuvlar va shartnomalarda monopoliya va raqobatni inobatga oluvchi bandlarni keltirib o`tish;

- Raqobatni rivojlantirish qo`mitasi qarorlari yuzasidan murojaatlarni ko`rib chiqish uchun Raqobat apellyatsiya kengashi tuzish,

- Mahalliy qonunlar va qarorlardagi ko`p uchraydigan “agar xalqaro shartnomalarda mahalliy qonunlarga to`gri kelmaydigan punktlari bo`lsa, xalqaro shartnomada ko`rsatilgan tartibda ishlash” jummalarni qayta ko`rib chiqish va raqobat, monopoliya siyosatni o`rganib chiqqan holda shartnomalar tuzish.

- Monopoliya sohalarga kiritiladigan investitsiya muhitiga alohida moliyaviy va manaviy yengilliklar berish;

- Tabiiy monopoliya sohalarga raqobatchilarni ko`paytirish maqsadida turli tadbirlarni ishlab chiqish. Misol qilib aytadigan bo`lsak, geosiyosiy vaziyatni baholagan holda ichki biznes qatlamiga, tadbirkorlarga davlat manfaatlarini ko`zlagan, xalqaro va ichki qonunlarni inobatga olib takliflar berish. Bunda davlat turli so`rovnomalar o`tkazish orqali ushbu yo`nalishdagi muammolarni bartaraf etishda amaliy ko`maklashishi zarur;

- Xalqaro eksport va import uchun transport logistikasida nafaqat davlat balki xususiy sektorning ham takliflarini inobatga olish lozim. Masalan, O`zbekiston Dunyo okeaniga chiqish muammosini hal qilish uchun nafaqat davlatning o`zi muzokaralar o`tkazishi va imkoniyatlar qidirishi balki, xususiy biznes vakillariga ham qonun doirasida ish yuritish uchun vakolatlar berishi lozim.

Tabiiy resurslarni saqlash maqsadida va monopoliyani oldini olish uchun, xom-ashyoni va turli uskunalarni orqali tabiiy resurslardan olinadigan mahsulotlarning o`rindoshlarini ishlab chiqarishga investitsiyani jalb qilish. Misol uchun Yaponiya temir rudasini ko`p qismini Avstraliyadan, Rossiya Federatsiyasidan sotib oladi va qayta ishlab eksport qiladi, bunga sabab ularda tabiiy resurslarning kamligi va innovatsiyaga katta e`tibor qaratilganligidir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro`yxati:

O`zbekiston Respublikasi Prezident Farmoni (PF-158-son, 11.09.2023 y.) “O`zbekiston – 2030” strategiyasi.

O`zbekiston Respublikasining “Raqobat to`g`risida”gi Qonuni (O`RQ-850-son) yangi tahriri.

F.A. Djalilov, A.J. Xo`jamurodov “Xorijiy mamlakatlarning monopoliyaga qarshi siyosati”.

O`quv qo`llanma. - TOSHKENT - «IQTISODIYOT» - 2019

<https://raqobat.gov.uz/> - “Raqobatni rivojlantirish va iste`molchilar huquqlarini himoya qilish qo`mitasi rasmiy sayti.